

Eerherstel..... en dan?

Gender en macht

19 februari 2023

Voorgangers: Henk Baars en Tamme Wiegersma

Lied: Ik sta voor u in leegte en gemis (t: Huub Oosterhuis; m: Bernard Huijbers)

Inleiding op het thema

Is proberen tot onderhandelingen te komen iets alleen voor mannen? Zijn er vooral vrouwen nodig voor verzoening? Ik neig naar het laatste. Ik weet niet goed waarom. Voor veel mannen is oorlog iets uitermate fascinerends. Voor vrouwen toch dikwijls op een andere manier. Of oorlog voeren echt nut heeft is vaak betwijfeld. De hoeveelheden boeken die over oorlogen geschreven zijn, zijn dikwijls vele malen groter dan het aantal dagen dat conflicten hebben geduurd. Over de lengte van films over de oorlog nog maar niet te spreken. Je kunt er jaren mee doorbrengen. Het is vooral deze fascinatie met oorlog die ervoor zorgt dat er fabelachtige bedragen en een enorme hoeveelheid creatief talent wordt gebruikt om wat ik noem een oorlogscultuur te handhaven. We bevinden ons niet in een vredescultuur. Niet voor niets zijn bepaalde politieke partijen ervoor om weer de dienstplicht in te voeren. Ik zeg het verkeerd, die dienstplicht is er al, maar wordt op dit moment niet geactiveerd. En de meisjes moeten ook meedoen. Jongeren kunnen zich reeds vanaf hun vijftiende via het MBO oriënteren op een baan bij defensie. Van uitzonderingen mb t gender is nauwelijks meer sprake.

Vrijwel geheel afwezig is een soort vredestraining, een oriëntatie op vredescultuur op hoe je conflicten in de kiem smoort, mogelijk zelfs oplost ook in je eigen leven. Is niet populair, is te weinig spannend denkt men en vooral soms wanhopig moeilijk. "Om het onmogelijke te behalen, moet je het belachelijke proberen" schrijft Fleur Ravensbergen in haar boek 'Ontwapend'. We lezen zo dadelijk een stuk uit haar boek. Maar ik kijk ook naar de praktijk van Desmond en Mpho Tutu, een man en een vrouw die zich beoefenden en beoefenen in de techniek en praktijk van verzoening. En als je wil oefenen we ook zelf even vanochtend. Want melaats zijn we allemaal wel een beetje zoals we in de evangelie tekst zullen horen. Over eerherstel gesproken.

Gebed

Het spijt me

Hoeveel doden zijn deze woorden al gestorven?

Ze bleven steken in mijn keel.

Ze smolten weg op mijn tong

Ze stikten voordat ze met de lucht in aanraking kwamen

Het spijt me

De woorden drukken op mijn hart

En ze wegen een ton

Kan ik niet gewoon doorgaan, sorry zeggen, en dat is dan dat?

Het spijt me en ik ben nog niet klaar

Ik heb spijt van het leed dat ik heb veroorzaakt

Van de twijfels die ik heb gezaaid, van de droefheid die jij voelde

Van de woede, de wanhoop, het lijden en de rouw

Die jij doorstond

Het spijt me.

Er bestaan geen munten waarmee ik je tranen kan vergoeden

Maar ik kan het goed maken

En ik meen het als ik zeg

Het spijt me.

Lied : Gij hebt ons in de moederschoot gekend (t: H. Oosterhuis; m: A. Oomen)

Lezing : uit Ontwapend van Fleur Ravensbergen

We waren in Goma voor een ontmoeting met een aantal vertegenwoordigers van een van de grotere rebelligroepen die het Oosten van Congo sinds jaar en dag onveilig maakte. We hadden zelf het verzoek gedaan en waren half verbaasd, half geïntrigeerd dat ze er op waren ingegaan. Er heerste onrust in de groep binnen de groep. De verschillende leiders hadden ruzie en er dreigde een afsplitsing. We wachtten op het vliegveld en het was volstrekt onduidelijk wanneer we zouden vertrekken. Op de tweede dag van afwachtende inertie bij de landingsbaan van de VN basis was het rond het middaguur plotseling gedaan met de rust. Een indrukwekkende Mai Mai militieman van indrukwekkend formaat, kwam op een draffe aangelopen over het asfalt richting ons bankje van lege houten kisten. Hij riep dat er per direct een helikopter was die ons mee kon nemen. Twintig minuten later zaten we in de lucht. Het was een grote helikopter, van zo'n 10 meter lang en drie meter breed, maar hij voelde behoorlijk klein en kwetsbaar, zwaarbeladen met proviand en ammunitie voor de soldaten in het VN kamp. We scheerden rakelings over de boomtoppen van de mistige Congolese jungle. Ergens onder ons werd gevochten. Daar zat ik: 27 jaar oud en op weg naar een gesprek met mensen die verantwoordelijk waren voor een genocide die plaats had gevonden toen ik 11 was, om te kijken of ze hun leven wilden beteren. Flarden van ons plan schoten door mijn hoofd. Ik trilde van de adrenaline. Hoe belachelijk en onrealistisch was dit plan eigenlijk? Maar we wilden, ik wilde, de kans dat het iets zou opleveren niet missen. Als je niets probeert, zal er ook zeker niets gebeuren. Het was overweldigend. En onwerkelijk. Zo zwevend tussen angst, daadkracht, naïviteit en grenzeloos optimisme bedacht ik: ik moet dit niet vergeten. Ik mag dit niet vergeten.

Lied : Lied tegen de derde wereldoorlog (t: H. Oosterhuis; m: A. Oomen)

Lezing : [Mattheus 8: 1-4](#)

Schets over eerherstel

Verrassend die Jezus weer. Ik wil het en hup het gebeurt. Zo eenvoudig kan het zijn. Een krachtige man. Geen twijfel, geen aarzeling, geen poespas. Fascinerend is de wil. Als u wilt dan kunt u me rein maken zegt de man die melaats is. We geloven daar natuurlijk allemaal niks van als we onszelf goed in de ogen kijken, maar toch is dit stukje tekst overgedragen al die eeuwen tot nu. Niet zomaar een fake verhaal, maar er schuilt een verlangen in dat we dat zelf ook wel zouden willen kunnen. Onrealistisch, belachelijk, zeker voor de cynici, maar je hoort het Fleur Ravensbergen nog zeggen. Als je niets probeert, zal er ook zeker niets gebeuren, zo zwevend tussen angst, daadkracht, naïviteit en grenzeloos optimisme, wat ik geloof noem. Vertrouwen geven, laten merken dat je betrouwbaar bent. In het kwetsbare en onverwachte wordt je dan opgetild. Ze tillen elkaar op. Jezus en die man. Hou je mond erover, ik weet zelf niet hoe het kan, anders denken ze nog dat ik Jezus ben...

Oefening voor jezelf

Denk aan de dingen die je moet opgeven of loslaten om te kunnen vergeven.
Recht op vergelding of het verwachten van een verontschuldiging. Misschien zelfs de hoop opgeven dat de persoon die jou gekwetst heeft de pijn zal begrijpen die hij of zij jou heeft aangedaan.
Pauzeer even bij het samenstellen van die 'lijst' in je hoofd.
Wat is het best mogelijke resultaat dat je je kunt voorstellen, mocht je vergeven?

Deze oefening is puur voor jezelf, we wisselen hem niet uit.

Overweging

Het met geen pen te beschrijven leed als gevolg van de aardbevingen. Het met geen pen te beschrijven leed als gevolg van de oorlog in Oekraïne-Rusland. Het met geen pen te beschrijven leed, ik kan zo nog wel even doorgaan. Ik vermoed dat wij allang het idee hebben verlaten dat God hierin de hand heeft, toch weten we zeker dat er hartstochtelijk wordt gebeden, ook door ons. Het oerverlangen naar verbinding met machten groter dan wijzelf is er en blijft er. En dit naast alle rationaliteit, maar die voortdurend niet in staat blijkt de grote problemen van deze tijd op te lossen.

Nee feit is dat we voortdurend moeten buigen voor zaken die ons boven het hoofd groeien, maar waarin we ook willens en wetens zaken zo gruwelijk verkeerd aanpakken dat de gevolgen enorm zijn. Dat zou ik de afwezigheid van God willen noemen. Niet de wonderdoener die alles goed komt maken, maar het schokkende onvermogen om te geloven om te scheppen op 'zijn manier'. Dat klinkt bijna Evangelicaal alsof we weten hoe het dan moet als we maar dit of dat doen. Als het kaarsje maar brandt en al dat soort dingen. Overigens brand ik ook het ene kaarsje na het andere. Dus wees gerust. Hoe krijgt toekomst dan vorm of blijven we alles aan fouten herhalen? Ik voor mij denk dat de toekomst juist gestalte krijgt doordat God op onverwachte momenten ontmoet wordt. En onverwacht is echt onverwacht. De geschiedenis- dat wil zeggen, dat wat we nu meemaken- is te zien als een geschenk, hoe raar dat ook klinkt, waarmee God ons keer op keer confronteert als een kans op eerherstel zou je kunnen zeggen. Ik bedoel dit. Het gaat ook om soms mystieke ervaring. Mogelijk heb je ook wel eens op het bordes van Gare du Nord gestaan kijkend naar de mensenmassa die zich een weg baant naar de treinen. Kleding in alle denkbare kleur, sjaals, tassen. Honderden en honderden mensen. Je staat er boven en boven je, overall is God. Je kunt dat belachelijk vinden, maar het zijn dit soort gedachten die juist dat onverwachte in zich dragen. Of een zwakke stem uit het beton in Turkije of Syrië. In de kern gaat het er dan om welke verbinding je aan wil gaan, ook al redt je degene niet die onder het beton ligt. Het gaat altijd verder. Je onvermogen doet er niet toe, je probeert ergens antwoord op te geven. Het is een soort inspiratie die onuitgesproken bij veel mensen een rol speelt. Mijn poging is niet om dat goddelijk te verklaren, maar mijn drijfveren te duiden die ertoe leiden dat je antwoord geeft in zicht te krijgen. In gelovige termen is dat de poging om God de ruimte te geven. Hem, haar of iets zijn of haar gang laten gaan. Niet met een boodschap of met een voorop gezet plan op pad gaan, niet proberen een bestaande vorm te implementeren, maar je laten omvormen door wat er gebeurt. Dat is getuigenis geven in wat je gelooft. Ik heb dat het sterkst persoonlijk ervaren toen ik als bedrijfspastor de fabriek in ging. Hoogovens. Nu TaTa steel. Ik was nog erg jong, de jongste pastoraal werker van het bisdom Haarlem, maar men wilde mij wel hebben in het team van bedrijfspastores daar in Beverwijk/IJmuiden. De ouderen onder ons weten zich nog wel te heinneren hoe de Priesterarbeiders in Frankrijk door de toenmalige Paus opzij werden geschoven omdat ze zich teveel vereenzelvigden met de arbeiders in de fabrieken. Ze trokken als Cures des Campagnes met hun mensen naar fabriek en stad. Eenzelfde stroming ontstond ook in België en Nederland. Dus ik op de brommer(de Zundapp die ik had was de mooiste) naar Oxystaalfabriek 1 en Blokwal 1 en de bedrijfsschool en soms die nu vermaledijde Cokesoven. Maar ook toen nog Van Gelder Papier. Een indrukwekkend en vurig productieproces en natuurlijk ook gevaarlijk. Het brandwondencentrum staat niet voor niets in Beverwijk. Je laten omvormen door wat er gebeurt, zo'n piepjonge theoloog als ik toen was. Kleren aan de haak, gietlaarzen aan, helm op en gaan. Mijn God, wat moet ik hier na al die studies? Verhalen van mensen over scheidingen, over het niet meer volhouden in de ploegendienst, over schulden, over de WAO ingaan, of over de schreef gegaan in Indonesië tijdens de koloniale oorlogen. Om vijf uur s'ochtends bij de poort staan als er opgeroepen was voor een staking. Een beetje sussen als mensen kwaad werden als ze er niet door konden. Aanwezig zijn bij vakbondsvergaderingen van FNV, CNV en de kleinere bonden. Gesprekken met de directie. Het waren de tachtiger jaren met veel werkloosheid en ontslagen. Rondrijden in een geluidswagen om op te roepen voor een demonstratie. En vele gespreksgroepen leiden over alle onderwerpen die maar in het leven belangrijk gevonden worden. Inmiddels was mijn Zundapp gestolen en ging ik verder op een Yamaha buikschuiver. Dat even tussendoor. We deden het en velen met mij, want het was een hele beweging van mensen die wat zagen in deze wijze van werken. Katholieken, protestanten, humanisten en vele anderen. Dat niet met een voorop gezet plan aan de gang gaan heb ik daar wel geleerd, want er was natuurlijk werk zat in wat zich aandeed. Een heksenketel van gebeurtenissen. God zijn gang laten gaan, laissons-le faire. Een soort oefenen van openheid om te ontvangen wat gebeurt en zal gebeuren. Niets is dan meer gewoon of banaal, alles kan dan opwindend en fascinerend worden. Een gelovige is een merkwaardige mensensoort die eigenlijk niks zeker weet, maar die alle kritiek voor verandering serieus neemt, want is het niet zo dat we steeds pogingen doen om te herkennen of God ons niet openbreekt. Wanneer je zoiets aanvoelt is het onmogelijk om daar niet op te

reageren, misschien heb je wel het recht niet om dat alleen voor jezelf te houden. Ik breng wederom in herinnering Fleur Ravensbergen, een volkomen humanistische benadering van oorlog en vrede, maar je voelt in haar hele boek hoe ze antwoord geeft op een innerlijke oproep zonder de gebruikelijke verwijzingen naar God, zoals ik wel doe. En dat wat ik, zij en vele anderen doorgeven aan inzicht gestoeld is op de goede dingen die van God zijn. Het is het inzicht dat je ook steeds moet wachten op nieuw inzicht omdat het huidige niet toereikend blijkt. En het dient zich aan overigens in alle ongemakkelijkheid en ongrijpbaarheid, je moet er nachtjes over slapen en veel met anderen over praten. Schuld bekennen soms, vergeven.

Jezus is in het Evangelieverhaal degene die geneest, opmerkelijk is dat er niet over gesproken mag worden. Maar het is precies het nieuwe inzicht dat blijkbaar doorbreekt bij die melaatse en dan is het onmogelijk om dat voor jezelf te houden.

Fleur Ravensbergen: "Als ik op reis ga vragen de kinderen wel eens: Moet je weer pistolen afpakken van mensen mama? En: Waarom vechten ze dan? Of ze stellen de vraag die steevast het moederhart doet krimpen: Kan je hier niet blijven?"

Tsja. Antwoord ik dan. Ik wou dat ik de hele tijd pistolen kon afpakken. Maar soms lukt dat niet meteen, of zelfs helemaal niet. En ik weet niet altijd zo goed waarom ze vechten. Soms zijn ze bang of boos, denk ik. Soms denk ik dat ze zelf niet goed weten waarom ze vechten. Maar als het wel lukt om die pistolen af te pakken, dan doen die nooit meer kwaad. Daarom probeer ik het. Al zou ik eigenlijk het liefste hier blijven.

Lied: Wie zijn leven niet wil geven (t: H. Oosterhuis; m: A. Oomen)

Voorbeden

Wij bidden:

Wij denken aan de slachtoffers, de gewonden, de daklozen door de aardbevingen in Turkije en Syrië. Dat degenen die afscheid moeten nemen kracht en liefde ervaren.

We bidden om wijsheid voor de leidinggevendenden aan de hulpoperaties, aan de hulpverleners.

We denken aan de volken van Oekraïne en Rusland.

En wij, jij dan?

Jij die zegt: hier ben ik

jij die je openbaart in woorden, in taal

Taal hebben wij mensen nodig om een visioen te schetsen
om te dromen van een andere wereld

We proeven jouw woorden op onze tong

om ze ons eigen te maken en ernaar te handelen

Laten we ons leiden door de stem die ons geweten wekt?

Een uur per week al het lawaai en geschreeuw achter ons latend,
wonen onder jouw woord

Wij: afgematte mensen, teleurgesteld, achtergesteld, de hoop verloren,
maar ook prachtwezens om te kunnen luisteren naar jouw stem

Wij mogen voelen, ervaren, doorgronden, beseffen waartoe jij ons roept

Zo bidden wij voor alle volkeren op aarde, dichtbij en veraf

Jij die ons toch ook elke keer weer op de been helpt
en steeds weer hersteld in ere

partner te zijn in deze schepping van jou, lieve god
dat we er zijn voor die ander die het uitschreeuwt

Jij die ons roept, maar met een opdracht, dat geeft zegen
zo zullen we jou zoeken, vinden en leven

Amen.

Tafellied: Gij die weet (t: H. Oosterhuis; m: B. Huijbers)

Breken en delen

Zegenwens

We vragen de zegen van diegenen die de moed hebben te onderhandelen in conflicten tot ze erbij neer vallen.

We vragen de zegen van diegenen die de moed hebben het belachelijke te doen. Schuld bekennen, vergeving vragen.

In de naam van de Vader, de Zoon en de Heilige Geest. Amen.

Slotlied: Dat wij volstromen (t: H. Oosterhuis; m: B. Huijbers)